

**T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÇOCUK RUH SAĞLIĞI

ANKARA, 2015

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	3
ÖĞRENME FAALİYETİ- 1	5
1. RUH SAĞLIĞI İLE İLGİLİ TEMEL KONULAR.....	5
1.1. Ruh Sağlığının Tanımı ve Önemi	5
1.2. Ruh Sağlığını Etkileyen etmenler	5
1.2.1. Temel İhtiyaçlar.....	6
1.2.2.Üst Düzey İhtiyaçlar	7
1.3. Çocuk Ruh Sağlığı	8
1.4. Duygusal Gelişim.....	11
1.5. Duygu Çeşitleri	13
1.6. Aile ve Çocuk	14
1.6.1.Ana-Baba Tutumları	14
1.6.2. Kardeş İlişkileri ve Akrabalar.....	17
1.7. Okul ve Çocuk	19
1.7.1. Çocuğa Ait Nedenler	19
1.7.2.Aileye Bağlı Nedenler	20
1.7.3.Okula Bağlı Nedenler	20
1.8. Toplum ve Çocuk.....	22
1.8.1. Kişisel Faktörler	22
1.8.2. Kültürel Faktörler	23
UYGULAMA FAALİYETİ	26
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	28
2. DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI	30
2.1. Davranışların Oluşması.....	30
2.2. Davranış Bozukluklarının Nedenleri.....	31
2.3. Alınacak Önlemler	38
UYGULAMA FAALİYETİ	39
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	41
MODÜL DEĞERLENDİRME	42
CEVAP ANAHTARLARI	45
KAYNAKÇA	47

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL	Alan Ortak
MODÜLÜN ADI	Çocuk Ruh Sağlığı
MODÜLÜN SÜRESİ	40/30
MODÜLÜN AMACI	Öğrenciye ruh sağlığı ile ilgili temel konuları, duygu ve davranış bozuklukları ile ilgili bilgileri kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	1. Ruh sağlığı ile ilgili temel konuları açıklayabileceksiniz. 2. Duygu ve davranış bozukluklarını açıklayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano, tepegöz, asetat, fotoğraflar, CD, VCD, DVD, bilgisayar donanımları, televizyon Ortam: Sınıf, erken çocukluk eğitim kurumları, özel eğitim kurumları, rehberlik araştırma merkezleri, özel, kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan eğitim odaları
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülde yer alan her bir öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgileri ölçerek kendinizi değerlendirebileceksiniz. Öğretmen tarafından modül sonunda kazandığınız bilgi ve becerileri değerlendirmek amacıyla çeşitli ölçme araçları uygulanacaktır.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Çocuk gelişimi ve eğitiminde, erken çocukluk eğitimi ve özel eğitim önemli bir yer tutar. Gelişen bilim, teknoloji ve kalabalık şehirler günümüz insanının ruh sağlığını olumsuz yönde etkilerken ekonomik yetersizlikler, sosyal kültürel değişimler ve kontrolsüz gelişen kitle iletişim araçları da ruh sağlığını tehdit eder duruma gelmektedir.

Çocuklarımız toplumun güvencesidir. Bundan dolayı onların ruh ve beden sağlığı bizim için çok önemlidir. Biz yetişkinlerin bilinçsizce ve sorumsuzca yaptığımız en küçük hatalı davranışlar, çocukları olumsuz yönde etkileyerek yaşamları boyunca bazı sorunlar yaşamalarına yol açabilir. Çocukların ailede, okulda ve toplumda yaşadığı sorunlar kalıcı hale gelirse, hem ruh sağlığı ve kişilik gelişimi olumsuz etkilenir hem de davranış problemleri oluşur.

Bireyler, çocukluk çağından itibaren tüm gelişim süreçlerinde, ruh sağlığını korumak ve gerginliklerini hafifletmek için savunma mekanizmalarını kullanırlar. Bilinç dışı yapılan eylemlerdir ve olayın akışı sırasında kişiye zaman kazandırır.

Çocuğun aile içindeki yeri ve önemi, onun kişiliğinin şekillenmesi, olumlu davranış özellikler kazanması ve mutlu bir birey olması için çok önemlidir. Geleceğe umutla bakan, sağlıklı ve üretken bireyler olarak yetiştirmemiz gerekir. Unutmamalıyız ki ilk adım, toplumun en küçük birimi olan ailede atılmaktadır. Sağlıklı toplumlar, sağlıklı bireylerin oluşturduğu ailelerden meydana gelir.

ÖĞRENME FAALİYETİ -1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlar. Çocuk ruh sağlığının önemini ve duygusal gelişime etki eden faktörleri kavrayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Ruh sağlığının tanımı ve önemi hakkında araştırma yapınız.
- Ruh sağlığı yerinde olan insanlarda görülen davranışları gözlemleyiniz.
- Gözlemlerinizi rapor hâline getirip edindiğiniz deneyimleri arkadaşlarınıza sunarak paylaşınız.
- Duygusal gelişime etki eden faktörler hakkında araştırma yapınız.
- Aile ilişkilerindeki farklılıkları gözlemleyiniz. Gözlemlerinizi not alınız
- Okuldaki çocukların duygusal sorunlar yaşamasına neden olan etmenleri gözlemleyiniz ve not alınız
- Yaşadığı çevrede çocukların uyum sorunlarını gözlemleyerek not alınız.
- Çocuklarla ilgili aldığımız notları gözden geçirerek rapor hazırlayıp arkadaşlarınızla paylaşınız

1. RUH SAĞLIĞI İLE İLGİLİ TEMEL KONULAR

1.1. Ruh Sağlığının Tanımı ve Önemi

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlığı, 'bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik hali' olarak tanımlamıştır.

Fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal ihtiyaçların karşılanmaması, bireydeki dengeleri bozar ve ihtiyaçlar karşılanamazsa ruh sağlığı zaman içinde bozulur. Ruh sağlığının bozulması kişilik oluşumunu da olumsuz etkiler.

Tıp dünyasında uzun yıllar ruh ve beden birbirlerinden ayrı olarak düşünülmüştür. İlk defa 19.yüzyılın sonlarında Sigmund Freud ile birlikte insanda duygusal hayatın içeriği ve kuvveti hakkında bilgi sahibi olunmuştur.

1.2. Ruh Sağlığını Etkileyen etmenler

Kişinin ruh sağlığını kalıtım ve çevre etkilemektedir.

Ruh sağlığını etkileyen en önemli çevresel nedenlerin başında ‘ihtiyaçlar’ gelir. İhtiyaçların karşılanamaması,bedensel sağlık sorunlarına,duygusal,zihinsel ve sosyal sorunlara neden olur.Bu sorunlar, doğumdan itibaren kişiliğin dengeli bir şekilde gelişmesini de olumsuz yönde etkiler.

İHTİYAÇ: Bireyin gelişimi ve çevresi ile uyumlu bir ilişki sürdürebilmesi için gereken önemli koşulların eksikliğinin duyulmasına ihtiyaç denir. İnsan organizmasının yaşamını devam ettirebilmek için en elverişli iç koşullar içinde bulunmasına da HOMEOSTATİK denge durumu denilmektedir. Bu dengeler değiştiiğinde ihtiyaç belirir. Dengenin tekrar kurulabilmesi için organizmada beliren güce DÜRTÜ, ihtiyacı karşılamak için organizmanın belli bir yönde etkinlik göstermesine de GÜDÜ denilmektedir.

Davranışların ortaya çıkmasını oluşturan süreç;

İHTİYAÇ → DÜRTÜ → GÜDÜ = DAVRANIŞLAR

Maslow kişinin ihtiyaçlarını basamakları aşılması gereken bir piramide benzetmiştir ve ihtiyaçları temel ihtiyaçlar (eksiklik ihtiyaçları) ve üst düzey ihtiyaçlar (gelişim ihtiyaçları) olarak 2 gruba ayrılmaktadır.

1.2.1. Temel İhtiyaçlar

Bireyin yaşamının her döneminde olan ve sürekli giderilmesi gereken ihtiyaçlardır. Temel ihtiyaçlar ilk 4 basamaktan oluşmaktadır

1.2.1.1. Fizyolojik İhtiyaçlar

Su, yemek, ısınma, uyku gibi bedenin varlığını sürdürebilmek için gerekli olan ihtiyaçlardır. En temel ihtiyaçlarımız fizyolojik ihtiyaçlarımızdır.

1.2.1.2. Güvenlik İhtiyacı

Kpss eğitim bilimleri rehberlik ihtiyaçlar hiyerarşisi 2. basamağı olan güvenlik ihtiyacı, fiziksel ya da psikolojik zararlardan koruyan ihtiyaçlarla ilgilidir.

Barınma, kendini tehlikelerden koruma, kaygıdan uzak kendini güvende hissetme ihtiyaçları güvenlik ihtiyaçlarıdır.

1.2.1.3. Ait Olma Sevme Sevilme İhtiyacı

Bir gruba ait olma hissi, sosyal statü kazanma, insanlar tarafından kabul edilme, benimsenme, sevme, sevilme gibi sosyal ihtiyaçlardır.

Bu ihtiyaçlar karşılanmazsa bireyde yalnızlık, umutsuzluk, yabancılaşma, bunalıma girme gibi duygular ortaya çıkabilir.

1.2.1.4. Saygı Saygınlık İhtiyacı

İhtiyaçlar hiyerarşisi 4. basamağı olan bu ihtiyaçlar, takdir edilme, tanınma, statü ve başarı kazanma, saygı görme gibi ihtiyaçlardan oluşmaktadır.

Bir yazarın eserleriyle kalıcı olmak istemesi ve devamlı hatırlanmak istenmesi saygınlık ihtiyacına yöneliktir.

1.2.2.Üst Düzey İhtiyaçlar

Bireyin var olan potansiyellerini en son noktasına kadar kullanarak kendini gerçekleştirmeye kadar giden süreçlerden oluşur. 5. basamaktan itibaren olan ihtiyaç basamakları üst düzey ihtiyaçlar içerisinde.

1.2.2.1. Bilme – Anlama İhtiyacı

Kendi içinde olsun, toplumda olsun, çevrede olsun, olup biten olayları daha iyi bilme ve anlama ihtiyacıdır.

Merak, keşfetme ve bilgiye ulaşma ihtiyaçları bilme ve anlama ihtiyaçları içindedir.

1.2.2.2. Estetik İhtiyacı

Sanatı anlama, zevke alma, bireyin kendi yaratıcılığını kullanma ihtiyacı estetik ihtiyaçlardır.

1.2.2.3. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi son basamağı olan kendini gerçekleştirme, rehberliğin son amacıdır. Bireyin doğuştan getirdiği potansiyelleri tam olarak gerçekleştirebilmesi ve kullanabilmesidir. Bireyin kendi yeteneklerini kullanarak istediği hedefi gerçekleştirebilmesidir.

Hümanist yaklaşımın bir diğer savunucusu olan Rogers'ın "tam verimlilik" olarak nitelediği kendini gerçekleştirme, altta yer alan temel ihtiyaçlar karşılanmadan kazanılmaz.

Etkinlik

Öğretmen; "Öğrenciler, ruh sağlığımızı bozan ve sizi mutsuz kılan etkenler nelerdir?" diye sorar ve yazmalarını ister.Sonuçlar sınıfta tartışılır.

Süre: 15 Dakika

1.3. Çocuk Ruh Sağlığı

Birey, yaşamına doğumla başlar.Yetişkinlerden en önemli farkı,yaşamla ilgili hiçbir deneyiminin bulunmaması, duygu ve bilgi birikimlerine sahip olmayışıdır.Bu nedenle ruhsal ve kişilik gelişimin şekillendirilmesi çok büyük önem taşımaktadır. John Locke 'a göre; çocuk boş bir beyaz Kâğıda benzer,üzerine ne yazarsan onu okursun.Burada vurgulanmak istenen çocuğun nasıl ve kimler tarafından yönlendirileceğidir.Çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanması ve annesiyle kurduğu sevgi bağı onu hayata hazırlamaya başlar.

Gelişim psikolojisi; yaşam boyu gelişim anlayışına göre gelişimsel olarak 0-18 yaş aralığında bulunan bireyin sahip olduğu yetenekleri kullanabilmesini,yaşamdaki güçlüklerle baş edebilmesini,üretken ve verimli olabilmesini,ait olduğu gelişimsel döneme uygun bilişsel-duygusal ve davranışsal özellikler gösterebilmesini içeren iyi olma hali olarak tanımlanır.Bir başka deyişle; 0-18 yaş aralığında bulunan bireyin ait olduğu döneme göre bilişsel,duygusal ve davranışsal özellikler göstermesini içeren iyi olma halidir, biçiminde söylenebilir.

Her şeye sinirlenen,tutarsız davranışlar gösteren ya da şiddete başvuran bir ailenin yetiştirdiği bir çocukta,kendisi ve çevresi ile barışık,kararlı ve sakin bir birey olarak olumlu gelişim göstermesini beklemek doğru sonuçlar vermez.Doğumdan başlayarak çocuğa olumlu ve tutarlı model oluşturmak,çocuğun gelişimi ve kişiliğinin şekillenmesi açısından çok önemlidir.

A.Yörükoğlu, erişkinler için geçerli olan ruh sağlığı tanımının çocuklar için de geçerli olduğunu ancak çocuğun sürekli gelişen ve değişen bir insan yavrusu olduğu için biraz değişik ölçütler kullanma zorunluluğu olduğunu ifade etmiştir.

Bu ölçütler ise gelişim dönemlerinde beliren ruhsal özelliklerin ayrıntıları ile bilinmesine bağlıdır.Çocuk gelişimini ruhsal sağlık açısından bilmenin yararlarını sırası ile açıklayalım;

- Dönem özelliklerin bilinmesi ile gelişme önceden kestirilebilir.Örneğin,3 yaşındaki bir çocuğun zihinsel, fiziksel ve sosyal yetenekleri çeşitli testler ile ölçülebilir. Okuma-yazma öğrenip öğrenemeyeceği, eğitim basamaklarını çıkıp çıkamayacağı, belirlenebilir.
- Her gelişme basamağında beliren yetenekleri tanıyarak eğitim ona göre planlanabilir.
- Dönem özelliklerine göre normal davranışlarla normal dışı davranışlar seçilebilir. Buna göre yapıcı ve onarıcı önlemler alınabilir.
- Kişinin bireysel özellikleriyle çevresel etkenlerin sonucu olarak ortaya çıkan kişiliğin oluşumu incelenebilir. Olumlu ve olumsuz davranışların nedenleri açıklanabilir.

Resim 1.1. Toplumsal varlık olarak çocuk

Sağlıklı bir gelişim, çocuğun her dönem özelliklerinin tamamlanması ile mümkündür.Dönemlerin birinde bir aksaklık veya yetersizlik, sonraki dönemlerin de bundan etkileneceği anlamına gelir.

Çocuk açısından gelişimsel adımları atmak kolay olmamaktadır.Bu adımları atarken bocalamalar ve başarısızlıklar yaşar.Vazgeçmeyerek denemelerine devam eder.Bu zor geçiş dönemlerinde çocuğun desteklenmesi çok önemlidir.Bu dönemlerde gerekli destek alamayan çocuklarda ruhsal gerilemeler başlar.Daha küçük yaş dönemlerinin davranış özelliklerini sergilemeye başlarlar.

Gelişim basamaklarında çocukların karşılaştıkları sorunların birçoğu o döneme özgüdür. Ana babaların desteğiyle çözümlenebilecek nitelikteki sorunlardır.Ancak çocuk bu desteği bulamazsa hatalı ana baba tutumları sergileniyorsa olağan sorunlar büyüyebilir.

Çocukluk döneminde davranış sorunları sıklıkla görülebilir.Bu sorunlar sosyal ilişkileri etkileyecek sıklık ve şiddette ise problem davranış olarak ele alınması gerekir.

Sevgili Anneciğim, Babacığım,

Bütün duygu ve düşüncelerimi dile getirebilseydim, size şunları söylemek isterdim:

Deneme ile öğrenirim. Bana oyunda, arkadaşlıkta ve uğraşlarımda özgürlük tanıyın. Beni her yerde, her işimde, koruyup kollamaya çalışmayın. Davranışlarımda sonuçları kendim görürsem daha iyi öğrenirim. Kendi işimi kendim görmeye alıştırmayın. Büyüdüğümü başka nasıl anlarım?

Büyüme için çok istiyorsam da ara sıra yaşımdan küçük davranmaktan kendimi alamıyorum. Bunu önemsemeyin. Ama siz beni şımartmayın. Hep çocuk kalmak isterim sonra. Her istediğimi elde edemeyeceğimi biliyorum. Ancak siz verdikçe almadan edemiyorum. Bana yerli yersiz söz de vermeyin. Sözünüzü tutmayınca sizlere güvenim azalıyor.

Bana kesin ve kararlı davranmaktan çekinmeyin. Yoldan saptığımı görünce beni sınırlayın. Koyduğunuz kurallar ve yasakların hepsini beğendiğimi söyleyemem. Ancak hiç kısıtlanmayınca ne yapacağımı şaşırıyorum. Tutarsız davrandığınızı görünce hem bocalıyor hem de bundan yararlanmadan edemiyorum.

Beni dinleyin. Öğrenmeye en yakın olduğum anlar, soru sorduğum anlardır. Açıklamalarımız kısa ve açık olsun.

Öğütlerinizden çok davranışlarımdan etkilendiğimi unutmayın. Beni eğitirken ara sıra yanlışlar yapabilirsiniz. Bunları çabuk unutturun. Ancak birbirinize saygınızın ve sevginizin azaldığını görmek beni yaralar ve sürekli tedirgin eder.

Çok konuşup çok bağırmayın. Yüksek sesle söylenenleri pek duymam. Yumuşak ve kesin sözler bende daha iyi izler bırakır. “Ben senin yaşında iken...” diye başlayan sözleri hep kulak ardına atarım.

Küçük yanlışlarımı büyük suçmuş gibi başıma kakmayın. Beni korkutup sinirlendirerek, suçluluk duygusu aşılayarak usandırmaya çalışmayın. Yanlış davranışım üzerinde durup düzeltin. Ceza vermeden önce beni dinleyin. Suçumu aşmadığı sürece cezama katlanabilirim.

Beni yeteneklerimin üstünde işlere zorlamayın. Ama başarabileceğim işleri yapmamı bekleyin. Başarmam için beni destekleyin. Hiç değilse çabamı övün. Bana güvendiğinizi belli edin. Beni başkalarıyla karşılaştırmayın; umutsuzluğa kapılıyorum. Benden yaşımın üstünde olgunluk beklemeyin. Bütün kuralları birden öğretmeye kalkmayın. Bana süre tanıyın. Yüzde yüz dürüst davranmadığımı görünce ürkmeyin.

Beni köşeye sıkıştırmayın, yalana sığınmak zorunda kalırım. Sizi çok bunalttığım sırada bile soğukkanlılığınızı yitirmeyin. Kızgınlığınızı haklı görebilirim, ama beni aşağılamayın. Hele başkalarının yanında onurumu kırmayın. Unutmayın ki ben sizi yabancıların yanında güç durumlara düşürebilirim.

Bana haksızlık ettiğinizi anlayınca açıklamaktan çekinmeyin. Özür dileyişiniz size olan sevgimi azaltmaz; tersine, beni size daha çok yakınlaştırır.

Aslında ben sizleri olduğunuzdan daha iyi görüyorum. Bana kendinizi yanıltmaz ve erişilmez göstermeye çabalamayın. Yanıldığınızı görünce üzüntüm büyük olur.

Biliyorum ara sıra sizi üzüyor, belki de düş kırıklığına uğrattıyorum. Bana verdiklerinizin yanında benden istediklerinizin çok olmadığını da biliyorum. Yukarıda sıraladığım istekler size çok geldiyse birçoğundan vazgeçebilirim; yeter ki beni ben olarak seveceğinize olan inancım sarılsın.

Benden “örnek çocuk” olmamı beklemezseniz, ben de sizden kusursuz anne-baba olmanızı beklemem. Sevecen ve anlayışlı olmanız bana yeter.

Sizin çocuğunuz olarak doğmak elimde değildi. Ama seçme hakkım olsaydı, sizden başka kimsenin çocuğu olmak istemezdim.

Sevgiler.... Çocuğunuz.

"Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'nun kitabından alınmıştır."

Resim 1.2. Çocuk ve aile

1.4. Duygusal Gelişim

Duygular insanın yaşam izleridir. Düşüncelerde oluşur. Kişiliğimize, alışkanlıklarımıza, kültürel değerlerimize ve beklentilerimize ters düşen olaylar düşüncelerde iz bırakır. Duygu; belirli nesne, olay ya da kişilerin bireyin iç dünyasında uyandırdığı izlenimler olarak tanımlanır. İnsan, hayatı boyunca çevreden gelen uyarıcıların etkisiyle çeşitli duyguları yaşar. Birey, sosyal çevre ile etkileşim içindeyken az ya da çok haz ve elem duyguları içindedir. Çocukların fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması ya da karşılanmaması onlarda bazı duyguların oluşmasına neden olur. Kişinin yaşı ilerledikçe duygusal açıdan yaşadığı değişimler ve ihtiyaç duyduğu gereksinimler de çoğalır.

Duyguların yaşanabilmesi için hatırlama, düşünme, algılama ve ayırt etme gibi zihinsel süreçler gerekir. Genel olarak dünya ile etkileşimi sağlamada çocuğun öğrenmesine etki eden faktörlerin tümünü ifade eder. Duygusal gelişim, bu zihinsel gelişim basamaklarına paralel olarak dünyayı tanıma ve algılama işleminde çocuğun ruhsal durumunu ve bu durumlara verdiği tepkileri ifade eden süreçtir.

Bu gelişim aşamaları her ne kadar ay ve yaş olarak sınıflandırılırsa da gelişim düzeyleri, çevre ve bireysel farklılıklara göre değişkenlik gösterdiği bilinmektedir. Bununla birlikte cinsiyet farkının bu gelişim aşamalarını etkilemediği belirlenmiştir.

İlk aylarda bebekler duyularını ve hareketlerini kullanarak çevrelerini tanımaya çalışırlar. Bunun için de emme, yakalama gibi refleksler yoluyla nesnelere ağızlarına götürürler. Takip eden aylarda artık bebek, annesinin kokusunu diğerlerinin kokusundan ayırabilir. Çevresinde yaşayan kişilerin seslerini ayırt ederler ve bu sayede dünyayı tanımaya başlar.

8. aya doğru sebep sonuç ilişkilerini ayırt etmeye başlar ve sonuca ulaşmak için çaba harcarlar. Ses çıkaran oyuncaklar bu dönemde tercih edilebilir. Bu dönemde aynı zamanda bebeğin kendi görüş alanının dışında bulunan nesnelere varlıklarını anlamaya başlar. 8. aylarda annesinin odadan çıkınca yok olmadığını bilir. Özellikle yabancı korkusunu yenmesine yardımcı olacak olan güven duygusunu kazanmaya başladıkları dönemdir. Bu dönemde bebekler sebep-sonuç ilişkisi kurmaya başlar. Bu sayede musluğu açınca suyun akacağını bilir. Bu ona oyun gibi gelebilir ve bundan hoşlanır.

9-10 aylık bir bebeğin hareketleri daha çok amaca yöneliktir. Karmaşık hareketleri tekrar etmekten hoşlanır, oyuncaklarının farklı boyutlarını keşfetmeye yönelik girişimlerde bulunur.

12-18 ay arası bebekler artık hedeflerine ulaşmak için farklı yollar deneyebilirler. Bu dönemde sık tekrar edilen ya da dikkatlerini çeken davranışları taklit ettikleri görülür. Oyunlarında bu taklitleri sergilemeye başlarlar.

18-24 ay arasında simgeler ve sembollerle düşünmeye başlarlar. Plan yapabilirler. **2 yaşa** gelindiğinde sembol, kavram ve dil gelişimi hızlı bir ivme kazanır. Dünyayı **ben merkezci** bir bakış açısıyla görürler. Kendilerinin dışındaki dünyayı olduğunu görmesi ve kabul etmesi bu dönemde biraz zaman alır. Kendi bulunduğu konum dışındaki durum ve olayları kabul etmekte zorlanır, bu da gerginlik yaratır. Aynı zamanda benmerkezciliğin sürdüğü dönemde sebep-sonuç ilişkisi kurarken kafası karışabilir ve bazı olaylara kendisinin sebep olduğunu düşünebilir. Örneğin, annesine ona oyuncak almadığı için çok kızıp kötü şeyler düşünürse ve ardından annesi hasta olursa annesinin hastalığını kendi kötü düşüncesine bağlayabilir ve bundan suçluluk duyabilir. 2 yaş çocuğu artık kaşık kullanarak yemeğini kendisi yiyebilir, gösterilen resimlerdeki nesnelere tanıyarak gösterebilir.

2,5 yaş tam bir sorgu dönemidir. "Neden, nasıl?" soruları artar. "Hayır", "Yapmayacağım." gibi karşıt cevaplar verebilir. Zamirleri doğru kullanmaya başlar, renkleri ve kavramları tanımaya başlar. Paralel oyun dönemindedir.

3 yaş döneminde benmerkezci dünyasından çıkıp daha topluma dönük bir sosyalleşme süreci içine girer. Dil gelişimi gün geçtikçe ilerler ve iki üç kelimelik cümleler kurarak kendini ifade edebilir. Cinsiyet kavramını benimsemeye başlar, kız ile erkeği ayırt eder. Bu yaş döneminde bir daireyi kopya edebilir ve sıfatları kullanmaya başlar. Yardımsız giyinebilir.

4 yaş döneminde çocuklar dış dünyanın daha çok farkına varmaya başlarlar ve sıra beklemeyi de öğrenirler. Renk, zaman ve sayı kavramı gelişim gösterir. Kısa bir hikayeyi sonuna kadar dinleyebilir ve grup oyunlarına katılabilirler. Bu dönemde çocuklar farklı duygu ve davranışları keşfeder ve bunları tanımlamayı öğrenmeye ihtiyaçları vardır. Dünyayı keşfetmekte olan çocuğunuzun sorularını sabırla yanıtlayıp duygularını ifade etmesine izin vermek zihinsel, duygusal ve özgüven gelişimi için önemli bir noktadır. Aynı zamanda yaşadığı problemlere alternatif çözümler sunarak olaylara farklı açılardan bakılabileceğini göstermiş olursunuz.

5-6 yaş dönemi çocuğu artık sebep-sonuç ilişkisini daha net kurabilir. Çizimleri daha da gelişir. İnsan anatomisine uygun resim oluşturmaya başlarlar. Günün hangi zamanında olduğunuzu söyleyebilir. Örüntü oluşturur. Farklı olanı bulabilir. Renkleri tonlarına göre sıralayabilir. Konum kavramları gelişir (önde-arkada). Yetişkinlerin konuşmalarına katılabilir, bir sorunu olduğunda uygunca yardım isteyebilir. Oyuncaklarını paylaşmakta sıkıntı çekmez. Bu dönemde gelişimini desteklemek için yaşına uygun sorumluluklar verilebilir.

Okul öncesi dönemdeki çocukların hayal ile gerçeği ayırt edemedikleri bilinmektedir. Bu yüzden gördükleri rüyalar ya da izledikleri çizgi filmler onları oldukça etkilemektedir. Oyuncak bebeklere veya nesnelere canlıymış gibi davranabilirler. Basit bir düzeyde düşünebilirler, mantık hataları yapabilirler. Olaylar arasında bağlantılar olduğunu zamanla keşfederler.

Çocukların hangi gelişim aşamalarından geçtiğini bilmek çocuğunuzla olan ilişkinize ve iletişim biçiminize yön verecektir. Ancak yaş dönemi özelliğine göre çocuğunuzun gelişimi ile ilgili bazı beklentiler oluşabilir. Bu nedenle bireysel farklılıklar da göz önünde bulundurularak aşağı yukarı her çocuğun benzer dönemlerden geçtiğini bilmek ve bunları öğrenmek sizin ve çocuğunuzun deneyimleri için faydalı olacaktır.

1.5. Duygu Çeşitleri

Duygular her dilde ve kültürde farklı ifade edilmektedir. Taşıdığı değer farklılaşmakta, ifade sayısı azalmakta ya da artmaktadır.

Resim 3.1 Duygu çeşitleri

Genel olarak duyguları 3 grupta toplamak mümkündür:

1. Sevindirici davranışlara yönelten duygular (Sevgi, şefkat, mutluluk, haz, zevk ve merakı doyurabilme vb.)
2. Yasaklayıcı ve savunucu davranışlara yönelten duygular(Korku, üzüntü, elem, sıkıntı, hüzn, keder, bıkkınlık vb.)
3. Saldırganlık davranışlarına yönelten duygular (Öfke, kıskançlık, nefret, düşmanlık vb.)

Çocukta hangi duyguların, ne şekilde gelişeceği, kalıcı veya geçici olup olmayacağı çevresi ve kendisi ile kuracağı ilişkilere bağlıdır. En yakın çevresi olan aile ile ilişkilerini sürdüren çocuk, yaşam sürecinde okul, arkadaşlar ve toplumsal etkileşime girerek çeşitli deneyimler kazanacaktır.

Bu süreçte yapılacak yanlış yönlendirme ve uygulamalar, çocuğun duygusal gelişimini olumsuz yönde etkileyerek ruh sağlığını bozacak ve davranış problemlerine neden olacaktır.

1.6. Aile ve Çocuk

Resim 3.2: Aile ve çocuk

En küçük toplumsal grup olarak aile, içinde bulunduğu toplumun tüm özelliklerini taşır. Aile, çocuğun ilk sosyal çevresidir. Davranış modellerini burada alır, öğrenir ve uygular. Fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasından sonra psikolojik ve sosyal ihtiyaçları olan güven, sevgi, bağımsızlık, sorumluluk alma, hakları ve sınırları burada öğrenir.

1.6.1. Ana-Baba Tutumları

Anne-babanın çocukla nasıl iletişim kurduğu, sevginin nasıl ifade edildiği, çocuğun aile içinde bir birey olarak kabul edilip edilmediği, eğitimde kullanılan disiplin yöntemleri anne-baba tutumlarını belirleyicidir. Bu tutumları şekillendiren pek çok etken vardır; anne babanın yetiştikleri aile ortamı, eğitim seviyeleri, genç ya da geç yaşta anne-baba olmaları, yaşam olaylarının aile üzerindeki etkileri, çocuğun dünyaya geliş zamanındaki ailenin içinde bulunduğu durum, çocuğun istenip istenmemesi, ailenin içinde bulunduğu kültürel faktörler gibi.

Çocuğun anne babasından aldığı iki temel şey vardır: sevgi ve eğitim. Her ikisinin de yetersiz veya aşırı olduğu durumlarda çocukta olumsuz davranışlar gözlemlenebilir. Sağlıklı bir birey anne babasından sevgi ve eğitimi dengeli bir şekilde alarak gelişir. Ailelerin sevgi ve eğitim (disiplin) konusundaki aşırılığı veya yetersizliği çocukta sağlıklı duygusal gelişim özellikleri görülmesine neden olabilmektedir. Aşırı sevgi gösteren ebeveynlerde çocuğa karşı aşırı kollayıcı, koruyucu tutum, çocuğun bir birey olarak özerklik gelişimini olumsuz yönde etkilemekte ve çocuğu anne babaya karşı bağımlı hale getirmektedir. Yetersiz sevgi gören çocukta ise sevgi ve güven eksikliğinden yoksun olarak daha ciddi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Eğitim konusunda ise sıkı disiplin tutumu içindeki aileler çocuğa yaşından fazla sorumluluk yüklemekte, katı kurallar koyma ve ceza yöntemi olarak sıklıkla dayağa başvurmaktadır. Gevşek eğitim tutumu sergileyen ailelerde ise çocuğun her yaptığı, hoşgörü ile karşılanır. Bunların yanı sıra tutarsız anne-baba tutumu vardır ve bu ailelerde ne zaman nasıl bir disiplin tutumu sergileneceği belli değildir, çocuğa karşı tutumun zamanla tutarsız farklı olabileceği gibi anne-babanın çocuğa yaklaşımı konusunda tutarsızlık, eşler arasında farklılık da söz konusu olabilmektedir.

➤ **Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumları**

Bu tutumu sergileyen anne-babalarda çocuğa karşı sevgi aşırıdır ve disiplin yok denecek kadar azdır. Ebeveynler, çocuğun her istediğini anında yaparlar ve çocuğa karşı aşırı koruyucu, kollayıcı tutum gösterirler; çocuğa karşı denetim ve sınırlama yoktur ve otorite sağlayamazlar. Genellikle bu tutuma sahip ailelerin tek çocuklu, geç yaşta ve zorluklarla çocuk sahibi olmuş, ilk çocuğunu kaybetmiş veya kendi ailesinden yeterli sevgi görememiş katı kurallarla yetişmiş aileler olduğu gözlemlenmektedir. Bu tarz aile içinde yetişen çocuklarda özgüven eksikliği ve anne-babaya bağımlılık görülmektedir. Gevşek disiplinle yetişen bu çocuklar genellikle okul dönemine geldiklerinde karşılaştıkları kurallar karşısında hayal kırıklığına uğramaktadırlar ve aile dışındaki sosyal çevrede ilişkilerde başarısızlık yaşamaktadırlar. Çocukluğundan beri benmerkezci yaşayan birey, erişkinlik döneminde sosyal norm ve toplumsal ahlaki değerlere uygun davranma konusunda kendisini değiştiremez. Çocuk, belli bir disiplin anlayışı ile kendisine doğru ve yanlış gösterilmediği, sorumluluk almadığı bir ortamda yetiştiği için erişkinlik yaşamında da sorumluluk taşımayan, doyumсу, dürtülerini kontrol edemeyen birey haline gelebilir.

➤ **Mükemmeliyetçi Anne-Baba Tutumları**

Bu ailelerin tutumları aşırı sevgi ve sıkı disiplin şeklindedir. Anne-baba bir yandan aşırı koruyucu ve kollayıcı tutum içerisindeyken diğer yandan çocuktan yaşının üzerinde bir davranış örüntüsü beklemektedir. Bu tarz aileler daha çok eğitim ve sosyokültürel düzeyi yüksek ailelerdir ve çocuklarını kendileri belirlediği bir kalıba göre yetiştirmek isterler. Çocuğun bir birey olarak gelişimi, kendi tercih ve davranışları aile tarafından desteklenmez. Bu tutumdaki anne babalar çocuğunu olduğu gibi kabul etmezler, her alanda çocuğun kapasitesini zorlayıp yanlış yapmasını kabul edemezler. Bu tarz ailede yetişen çocuklar genellikle yanlış yapmaktan korkan, kendine güveni olmayan birey haline gelirler. Anne-baba sevgiyi genellikle başarı beklentisi ile sundukları için çocuğa göre sevginin koşulu başarıdır ve başarısızlığı anne-babasının sevgisini kaybettirecek bir tehdit olarak algılar, bu

durumda yoğun korku gözlemlenebilir. Kendi doğal içgüdüleri ve ailesinin kendisinden beklentileri arasında sıkışıp kaldıkları için çok fazla çelişki yaşarlar.

➤ **Otoriter ve Reddedici Anne-Baba Tutumları**

Bu tutumu sergileyen ailelerde çocuğa karşı sevgi ve şefkat yoktur ve eğitim konusunda sıkı bir disiplin vardır. Genellikle çocuk hata yaptığında dayak ve şiddet olarak çocukta cezalandırma yoluna gidilir. Anne ve babada otorite hakimdir ve çocuğa söz hakkı tanınmaz bu durumda çocuk anne ve babası ile ilişkisini korkuya dayalı geliştirir. Bu korku hissinden dolayı çocuklar genelde anne babaya karşı uysal, dürüst görünür fakat içten içe nefret, öfke, düşmanlık hissine kapılabilirler. Öfke duygularını cezalandırılma korkusu ile dışı vuramadıklarından genelde kendilerine yöneltirler ve bu nedenle bu çocuklarda asosyal davranışlar, saldırganlık sık görülebilmektedir. Bu tutumla yetişen çocuklar kaygılı, güvensiz, suç işlemeye meyilli, insan ilişkilerinde başarısız ve tutarsız kişilik geliştirebilir. Genellikle karşı çıkma ve saldırganlık ile kendilerini kabul ettirmek isterler, sevgiden uzak bir ortamda yetiştirildikleri için sevgiyi öğrenemez ve kendi çevrelerindeki sevgi gösteremezler.

➤ **İlgisiz ve Kayıtsız Anne-Baba Tutumları**

Bu ailelerde çocuk başıboş bırakılmakta ve neredeyse çocuğun temel ihtiyaçları dışında çocukla hiç ilgilenilmediği gözlemlenmektedir. Disiplinsizlik söz konusudur ve bunun nedeni ilgisizliktir. Bu tutum daha çok sosyoekonomik düzeyi düşük, çok çocuklu ve her iki ebeveynin de yoğun çalıştığı ailelerde görülmektedir. Bu tip ailelerde çocuk, fiziksel ve duygusal yalnızlık içindedir ve anne-baba çocuk arasında iletişim kopukluğu vardır. Bu tutumla yetiştirilen çocukların genellikle pasif ve donuk oldukları görülür. Anne ve babasını kendisine model alamadığı için dışarıdan bir modelle ve çoğunlukla da olumsuz bir modelle özdeşim yapması olasıdır ve zararlı alışkanlıklar edinmeye meyillidir. Aile içinde ilgi göremeyen çocuk, dikkat çekmek için çevresine zarar verici davranışlar sergileyebilir. Sözlü iletişimin yetersizliğinden dolayı dil gelişiminde gecikme yada konuşma bozuklukları ortaya çıkabilir.

➤ **Tutarsız Anne-Baba Tutumları**

Bu tarz ailelerde genellikle anne ve babanın o anki psikolojik durumu ile ilintili olarak çocuğa karşı sergilenen tutum değişkenlik gösterir. Anne ve babalar kimi zaman bir davranışı olumlu karşılarken, kimi zaman cezalandırabilirler. Bu durumda çocuk neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda çelişki yaşamaktadır ve dolayısı ile ne zaman nerede ne yapacaklarını bilemezler. Farklı zamanlarda gösterilen tutarsız tutumun yanı sıra, anne ve babanın birbirlerinden farklı tutum içerisinde olmaları da tutarsız anne-baba tutumları içerisine girer. Anne ve babanın farklı disiplin anlayışı geliştirmesi sonucunda anne için doğru olan bir şey baba için yanlış olabilir. Bu tarz durumlarda anne ve baba mutlaka aynı görüşe sahip olmalı, biri davranışı olumlu görüp diğeri ceza uygulamamalıdır. Çocuk, davranışını onaylayan ebeveyne yakın hissederken diğeri karşı öfke duyabilir, bu da aile içinde kutuplaşmalara neden olur. Tutarsız tutum sergileyen çocuklar çevrelerine karşı güvensiz, şüpheli ve kararsız bir kişilik yapısı geliştirebilirler.

➤ **Olumlu ve sağlıklı aile tutumu**

Olumlu ve sağlıklı aile tutumu, sevgiyi ve eğitimdeki disiplini dengeli bir şekilde barındıran ve çocuğun temel ihtiyaçlarını en olumlu şekilde karşılayan tutumdur. Tutarlı, esnek, ceza kadar ödülü de barındıran disiplin, çocuğa istenilen davranış ve alışkanlıkları öğretir. Disiplin yeteri kadar ve çocuğun yaşına, içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerine uygun olmalıdır ve anne babalar çocuklarına disiplin verirken aynı zamanda sevgi ve hoşgörüyü yeterli düzeyde göstermelidir. Olumlu davranışlar desteklenerek ödülle pekiştirilmeli, olumsuz istenmeyen davranışlara yönelik cezalar da çocuğun özüne değil davranışına yönelik olmalıdır. Sevgi ve disiplini dengeli bir şekilde çocuğuna yansıtan ailelerde, çocuk kendi benliğini tanıma, kendini geliştirme olanağı bulur. Doğruları ve yanlışları ile kendisinin değerli olduğunu, kabul gördüğünü mesaj olarak algılayan çocuk, yapıcı, yaratıcı, özgüveni yüksek, sosyal ilişkilerinde başarılı ve davranışlarının sorumluluğunu alabilen bir kişilik geliştirir.

1.6.2. Kardeş İlişkileri ve Akrabalar

Yaşamımızın ilk yıllarındaki ilişkilerimizin kişiliğimiz, benlik kavramımız ve bütün hayatımız boyunca yapacağımız seçimler üzerinde çok önemli etkileri vardır.

Kardeşlerin birbirlerine karşı tavırlarının ve ebeveynler tarafından her kardeşe yüklenen rollerin birey üzerinde zararlı ya da yararlı etkileri olabilir. Bu konuda unutmamamız gereken noktalar aşağıda size belirtilmektedir.

Resim 3.3 Kardeşimi seviyorum

Kararlı olun: Çatışma normaldir.

Huzurlu bir ortam yaratın: Kurallar ve ilkeler koyun, rekabeti besleyecek durumlar yaratmaktan kaçının.

Hakemlik yapmayın: Geri çekilip izleyin, kendi problemlerini kendileri çözsünler.

Cinsiyet ayrımı yapmayın: Erkek çocuğunuzu yüreklendirdiğiniz gibi kız çocuğunuzu da yüreklendirin. Tarafsız olun. Haksız rekabet ruh sağlığına olumsuz etki eder.

Olumlu ilgi gösterin: Çocuklarınızı kendi oldukları için övün, karşılaştırma yapmayın.

Adalet mi eşitlik mi: Her çocuğun bireysel ihtiyaçları farklı olabilir.Şişman olan kardeşe daha çok,zayıf olan kardeşe daha az mı harçlık vermeliyiz. Bu durum adalet değil eşitsizliktir.Geçmişte miras paylaşımında da kızlara az,erkek çocuklara daha çok pay verilerek bu eşitsizlik yaşanmıştır.

Kardeş sevgisini arttırın: Hep iyiyi görün, çocuklarınız arasındaki sevgiyi arttıracak yorumlar yapın. Birbirlerine olumlu davranışlar gösterebilecek ortamlar hazırlayın.

Kıyaslama yapmayın: Çocuklarınızın doğum günlerinin olmadığı bir tarihi saptayın ve her sene birbirlerine hediye almaları için onları ayrı ayrı çarşıya götürün. Kardeş günü kutlayın. Birbirlerini her zaman koruyup seveceklerine dair söz verdirin, eğlenceli etkinlikler düzenleyin.

Eğer evde başka yetişkinler varsa işimiz daha da zorlaşır.Yetişkinlerin çocuklara karşı tutum ve davranışları fazlaca hoşgörüyeye dayalı olmaktadır.Bu da ana babanın çocuklarla kuracağı iletişimi etkiler.Çünkü çocuklar her zaman kurallara karşı çıkarlar ve evdeki yetişkinlere sınırlar. Böylece anne-baba yetişkinlerle çocuklar arasında kalır.

Aile içi iletişim, çocuğu duygusal ve kişilik gelişimi yönünde olumlu ya da olumsuz etkiler.Yaşam sürecinde birey,çocukluk döneminden getirdiği ve olumsuz etkilendiği birçok duygu ve düşünce yüzünden uyum sorunları yaşamaya başlar.

ETKİNLİK

Öğretmen büyük mavi ve yeşil kâğıtları duvara asar.Mavi kâğıda ailelerindeki olumsuz iletişimi,yeşil kâğıda da olumlu iletişimsel olayları bir kelime ile yazmalarını ister.Kelimeler teker teker okunur ve değerlendirilir.

Süre:20 dakika

Resim 3.4 Okulda mutluyum

1.7. Okul ve Çocuk

Okul, çocuğun yaşamında ailesinden sonra katıldığı ilk toplumsal kurumdur. Okul dönemi, yalnızca başarılması gereken dersler ve sınavlardan ibaret değildir. Çocuk, öğretmen ve arkadaşlardan oluşan bu toplumda yerini alma gibi üstesinden gelmesi gereken yeni bir durumla da karşı karşıyadır. Aslında bu dönem yalnızca çocuk için değil ebeveynler için de yeni heyecanlar ve tatlı yorgunlukları beraberinde getirir. Çocuğun okul çağını en verimli şekilde geçirmesi için kendisine verilen bilgileri, yeterli düzeyde almasının yanı sıra kendisinden ve yaşamdan hoşnut olan, bunu yakın çevresiyle de paylaşabilen mutlu bir birey olarak yetişmesi için aile ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir.

Yaşamın her alanında olduğu gibi çocuğun öğrenim döneminde de aşması gereken birtakım güçlükler olabilmektedir. Okul yaşamı sürecinde çocuk ve ailesi ile okulu karşı karşıya getiren en yaygın sorun okul başarısızlığıdır. “Okul başarısızlığı” çocuğun akademik bilgiyi yeterince edinemediğinin, içinde bulunduğu eğitim sisteminin ölçme araçlarıyla tespit edilmesi olarak tanımlanabilir. Bu sorun, ebeveyn ve öğretmenlerce geniş açılı bakış ve işbirliği içinde, yapıcı bir tutumla ele alındığı takdirde kolaylıkla çözümlenebilir. Sorunun nedeni ve çözüm seçenekleri her çocuk için kendine özgü farklılıklar gösterse deduygusal sorunlar ve başarısızlık nedenleri genel çerçevede birkaç başlık altında toplanabilir.

1.7.1. Çocuğa Ait Nedenler

- Bilişsel, fiziksel ve duygusal olgunluk açısından yetersizlik
- Beden imajı düşük olan öğrencilerin özsaygıları ve akademik başarılarının da düşük olması
- Ortaokul ve lise yıllarına rastlayan ergenlik döneminde yoğunluk kazanan duygusal nedenler, ilgi alanlarının değişmesi ve çeşitlenmesi önemli başarısızlık nedenlerinden biridir. Bu dönemde hızlı bir gelişme ve değişim sonucu ergenin dikkatinin zayıfladığı ve duygusal gerginlik nedeniyle içe çekildiği, kendisiyle ilgilenmenin arttığı ve belirli noktalarda yoğunlaşmayla düşünce alanının daraldığı, bütün bunlarında çalışma ve başarıyı olumsuz etkilediği görülmektedir.
- Yaşıtlarına oranla fiziksel olarak geç olgunlaşma da gencin kendine güvenini zedelemekte, kişisel ve sosyal uyumunu bozmaktadır. Bunun getirdiği özgüvensizlik başarıyı olumsuz etkilemektedir.
- Anlayamadığı konularda soru sormaktan çekinen, utangaç, kendine güveni düşük ve sınavlarda çok heyecanlandığı için bildiği soruları dahi yapamayan, kaygılı kişilik yapısı
- Çocukta öğrenme güçlüğü olması başarısızlığın çocuktan kaynaklanan en önemli nedenidir. Başarının ön koşullarını oluşturan yetenekler açısından bazı çocuklar diğerlerine kıyasla daha dezavantajlıdır.
- Öğrencinin doğuştan getirdiği özelliklerin yanı sıra onun başarısını etkileyen bir faktörde öğrencinin sorumluluk alma gücünü kazanmış olmasıdır. Bunun diğer bir anlamı çalışma alışkanlığının olmasıdır.

1.7.2.Aileye Bağlı Nedenler

- Anne ve babanın arasında sağlıklı bir iletişimin olmaması, huzursuz ve kaygı verici bir ev ortamının olması. Evde çocuğun kendine ait bir çalışma mekânının (oda, masa, bunlar mümkün değilse en azından bir ke) olmaması
- Anne-babanın zamanı etkili kullanma, okuma, sorumluluklarını yerine getirme konularında olumsuz model olup bir taraftan çocuğun çok fazla televizyon izlemesine, gezmesine kızarken diğer taraftan zamanlarını hep bu Şekilde geçirmeleri
- İyi niyetle sunulan bilgisayar, TV oyunları gibi teknolojik olanakların kullanımına sınır getirilmemesi sonucu çocukta bağımlılık yaratması
- Ödül verme yöntemini doğru kullanamayarak çocuğun başarıyı başlı başına bir ödül olarak görmesinin engellenmesi
- Aile içi iletişimin gencin başarısını etkileyişine bakıldığında çocukların okul başarılarının huzurlu aile ortamlarında arttığı bulunmuş, buna karşın büyük anlaşmazlıkların yaşandığı huzursuz aile ortamlarında yetişen çocukların hem kişilik gelişimlerinde hem de sosyal uyumlarında sorun olduğu görülmektedir. Kardeş sayısı ile öğrencilerin okul başarısı arasında önemli fark bulunmuştur. Buna göre tek ocuk veya iki kardeş olan öğrencilerin okul başarıları, dört, beş ve daha fazla olan öğrencilerin okul başarılarından yüksek olmaktadır.
- Evdeki kültürel atmosfer, çocuğun okul başarısıyla dolaylı olarak ilişkilidir. Anne-babanın birbiriyle ve çocukla sohbet ortamları çocukta dil ve düşünce gelişimini sağlar. Anne-baba ve ocuk arasındaki iletişim alt sosyoekonomik düzey ailelerde yetersizdir.
- Anne-baba geimsizliğinin olduğu ailelerde ocuk istismarı ve ihmalinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. ocuk istismarı ve ihmalinin okul başarısını doğrudan etkilediği ve başarısız öğrenciler arasında istismarın daha fazla olduğu görülmektedir.
- Aile bireylerinden birinin hastalanması veya ölmesi, ana babanın ayrılması, yeni kardeşin doğması gibi değişiklikler başarı üzerinde etkili olabilmektedir.

1.7.3.Okula Bağlı Nedenler

- Öğrencinin oturduğu yer, kalabalık sınıf gibi uygun olmayan sınıf içi düzenlemeler ve ısı, işık, ses yalıtımı gibi sınıfın fiziki koşullarının yetersiz oluşu
- Okulun katı, kuralcı, yaratıcı ve zgr düşünceye olanak tanımayan disiplin anlayışı
- Ders programlarının,çok fazla üniteyi kısa zamana sığdıracak Şekilde planlanması
- Ders programlarında sadece ğretmeni dinlemeye ve tahtaya yazdıklarını okumaya dayanan eğitim yönteminin ağırlıklı olması
- Gereksiz, sadece öğrenciye bıkkınlık duygusu yaşatmaya ve öğrenmeden soğutmaya yarayan dev verme tarzı, araştırma yapma ve proje geliştirme konularında öğrencilere imkân ve zaman tanınmaması

- Okulda sessiz ve edilgen bir sınıf topluluğu, aktif ve gürültülü bir sınıfa yeğlenmektedir.
- Okulda alışmışlıkve geleneksellik başarı, yaratıcılık ise başarısızlık olarak nitelenmektedir.
- Okulda öğrenciler işbirliğinden çok yarışmayı öğrenmektedir, öğretmenler ders dışı etkinliklere yeterince zaman ayırmamakta, eğitimden çok öğretime ağırlık vermektedir.
- Okul programları ve sınıf etkinlikleri, çocuk zihninin psikolojik yapısına göre değil yetişkin mantığının işleyişine göre düzenlenmektedir.
- Öğretmenlerin sınıflarda daha çok başarılı öğrencilerle ilgilenme eğilimi, kendi branşlarından farklı branşlardaki derslere eğitici olarak girmesi, boş geçen dersler, öğrenciyi bir üst eğitim programına hazırlayıcı eğitim ve rehberliğin verilemeyişi gibi faktörlerinde başarısızlık üzerinde çok etkili olduğu düşünülmektedir.
- Öğretimin bireysel özelliklere göre gerçekleştirilmesi başarı ve başarısızlık nedeni olan başka bir etkidir.
- Öğretmenin başarı durumunda oldukça etkili bir görevi vardır. Okulda bilgi aktarma ve öğrenim sürecini yöneten, sınıf içi düzen ve disiplin sağlayan kişi olarak çocukların olumlu benlik ve kişilik kazanmalarında onlara bir model olma ve yönlendiricilik görevi de vardır.

Okul arkadaşlıkları çocuğu yönlendiren, etkileyen, paylaşımların olduğu önemli bir basamaktır. Okul çağının başlamasıyla birlikte çocuklarda benmerkezci bakış açısı azalır. Artık başka birinin bakış açısını anlamaya başlarlar. Okul çağında kendi cinsiyetlerine ilişkin görüşleri oluşur. Çoğunlukla aynı cinsten arkadaşları tercih ederler ve budurum toplumsal cinsiyet rollerini (kadınlık-erkeklik kavramları) tanımalarına yardımcı olur. Sosyaletkinliklerde cinsiyet farklılıkları belirginleşir. Kızlarda arkadaş sayısı az olurken, erkeklerde daha fazla olur. Çocukların tercih ettikleri arkadaşlar yıldan yıla yada aydan aya değişir.

Okul çağındaki çocuklar genelde aşağıdaki özellikleri taşıyan arkadaşları tercih ederler: Kendileriyle aynı cinsiyette olan, kendileriyle benzer kişilik özelliklerini taşıyan, kendileriyle aynı düzeyde duygusal ve sosyal olgunluğu olan çocukları arkadaş olarak seçerler. Örneğin, hareketli bir çocuk sakin bir çocukla arkadaş olmak istemez. Çocuğun hem kendi yeteneklerini keşfetmesi hem okula uyum sağlaması hem de arkadaşlık ilişkilerini kurması zorlu bir süreçtir. Burada kazanılan korkular, çekingenlik, başarısızlık, arkadaş edinememe gibi olumsuz duygular çocuğun duygusal gelişimini, ruhsal uyumunu, kişiliğini, geleceğini ve insan ilişkilerini olumsuz etkiler.

1.8. Toplum ve Çocuk

Toplumsal yapı; bir toplumdaki grupları, kurumları, örgütleri ve bireyler arasındaki ilişkileri dile getirir. Karşılıklı ilişkiler grupların, gruplar ise kurumların oluşumunu sağlar. Toplumsal yapı, bireyler arası ilişkilerin ortaya çıkardığı gruplar ve kurumların toplamından oluşan bir bütündür. Toplumsalyapınının hem fiziksel hem de kültürel bir yanı bulunur.

1.8.1. Kişisel Faktörler

Ailenin içinde yaşadığı toplum sınıfı, çocuğun toplumdaki yeri ve önemini etkiler. Çocuk, içinde yaşadığı toplum ilişkilerini öğrenir ve davranışlarını bu yönde oluşturur.

Toplumsal ilişkiler sınıflandırılırken farklı ölçütler kullanılmıştır. Birey sayısı, ilişkinin süresi ve niteliği göz önünde tutulduğu zaman farklı ilişki biçimleri ortaya çıkar. Birey sayısına göre ilişki türleri temel olarak üçe ayrılır:

1. **Birey - Birey ilişkisi:** Sadece iki kişi arasındaki ilişkiyi dile getirir. Örneğin, maaş kuyruğunda bekleyen iki kişi arasında başlangıçta hiçbir ilişki yokken, birbirleriyle tanışmaları sonucunda aralarında bir yakınlaşma doğmuşsa toplumsal bir ilişki başlamış demektir.
2. **Birey - Grup ilişkisi:** Bir tek bireyin, grup ya da gruplarla girdiği ilişki biçimidir. Öğretmenin sınıftaki öğrencilerle ilişkisi, bu türden bir ilişkidir.
3. **Grup - Grup ilişkisi:** İki farklı grubun birbiriyle kurduğu ilişkiyi ifade eder. İki komşunun birbirine gidip gelmesi, farklı çetelerin birbiriyle çatışması grup - grup ilişkisine birer örnektir.

Sosyal davranışlarımız toplumdan etkilenecek şekilde ortaya çıkar. İşte; bireyin içinde yaşadığı topluma uygun davranmasını sağlayan süreç, sosyal etkidir. Sosyal etki, bireyin diğer birey ya da gruplarla yaptığı etkileşim sonucu ortaya çıkan davranış farklılaşmalarıdır. Günlük hayatta bu tür sosyal etkileri sürekli olarak yaşamaktayız.

Birey, sosyal etki ile davranışlarını değiştirir. Yalnızken yapmayacağı davranışları yapar ya da yaptığı davranışları yapmaktan vazgeçer. Bir akşam ailenizle beraber komşunuza misafirlğe gittiniz. Akşam yemeği hazırlandı ve sofraya davet edildiniz. Hiç hoşunuza gitmeyen yemekler var. Bu durumda evinizde olsaydınız yemeği yemeyecektiniz; fakat misafirlikte ya "tokum" diyerek yemezsiniz ya da ortama uyararak yemeye başlarsınız.

Yolda yürürken kalabalık bir grubun bir yerde toplandığını gördüğünüz zaman ne yaptıklarını merak edip gruba katılırsınız. Toplum içinde bir insanın bize dikkatlice baktığını fark ettiğimizde hemen kendimize çekidüzen vermeye çalışırız.

Bu üç örnekte de sosyal etki sonucu ortaya çıkan sosyal davranışları görüyoruz. Demek ki bireyler, başka insanlardan etkilenecek davranışta bulunurlar.

Sosyal etki sonucunda bireyde, uyma davranışı meydana gelir. Bu sayede birey, çeşitli yollarla içinde yaşadığı topluma uyum sağlar. Sosyal etkiye neden olan çok çeşitli faktörler vardır. Bunlardan önemli olanlar:

Grupta olma

Sosyal etki, birey grup içinde iken daha fazladır. İnsanlar tek başlarına olduğu zaman yaptıkları davranışların çoğunu grup içinde yapmazlar. Aynı zamanda bir grupta yapılan davranış, başka bir grupta yapılmaz.

Arkadaş grubu içinde birbirimize şakalar yapar ve değişik davranışlarda bulunuruz. Ama aynı davranışları sınıfta ya da aile içinde yapmayız. Maça gittiğimizde çekirdek yemede ve sakız çiğnemede bir sakınca görmeyiz. Ama tiyatroya ya da konferansa gittiğimizde, içinde bulunduğumuz gruptan etkilenecek bu davranışları tekrarlamayız.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi sosyal etkiyi oluşturan unsurlardan biri, grupta olmadır. Grubun büyüklüğü, güvenilirliği ve sürekliliği gibi özellikleri; sosyal etkiyi ve uyma davranışını artırır.

1.8.2. Kültürel Faktörler

Toplumda çocuğun ruh sağlığını etkileyen kültürel faktörlerden örf, adet, gelenek ve görenekler vardır. Bunlar aynı zamanda sosyal kontroldür. Örfler ile adetler birbirine benzemekte ise de örflerin adetlere göre daha keskin sınırları vardır. Örneğin; kıyafet giyerek toplum içine çıkmak örfler tarafından zorunlu kılındığı halde, istenilen model ve renkte giyinilmesi adettendir.

Adetler, toplumdaki insan ilişkilerini düzenleyen yaklaşımlardır. Toplumun yasal olmayan yaptırımlarıdır. Yemek yeme, kız isteme, misafir ağırlama örnek olarak verilebilir. Çocuk böylece izleyerek toplum kurallarını öğrenmeye başlar.

Gelenek ve görenekler, toplumun üyeleri arasında ortak ve özel bir ruh, bir bağ meydana getiren her türlü alışkanlıktır. Bir çağın kural ve mesleki deneyimlerini bir sonraki çağa aktarır geçmişini şimdiki zamana bağlar. Baba mesleği çocuğun görerek ve uygulayarak öğrendiği ve daha sonra sürdürdüğü bir toplum uygulamasıdır.

Çağlar (2005)'e göre değerler, var olan bilgileri veya süreçleri evrenin parçası yapan anlam kalıplarıdır. Özgürlük, sorumluluk, hümanizm gibi değerler aracılığı ile kendimizi büyük bir yapının parçası olarak algılar, onlarla özdeşleşiriz.

Değerler, toplumdan topluma ve zaman içinde değişir. Bireyler, toplum değerleri yönünde davranış sergilediklerinde takdirle karşılanırlar. Sevgi, dostluk, yardımlaşma, saygı, sorumluluk, dürüstlük, nezaket ve benzeri özellikler toplum gözünde değerlidir. Çocukların toplum değerlerini öğrenmesi gerekir. Hem ruh sağlığı hem de birey olarak kabul görme anlamında bu çok önemlidir.

UNESCO 1999'daki genel konferansında, toplumdaki değerlerin çocuklara öğretilmesi gerektiğini ifade ederek bununla ilgili programlar geliştirmiştir.

Değerlerin yeni kuşaklar tarafından öğrenilerek sürdürülmesi toplumdaki kuşak farklılıklarını da insan ilişkileri boyutunda en aza indirecektir. Başlıca değerler şunlardır;

1. Saygı:

Saygılı insanlar, diğer insanları da dikkate alarak davranan kişilerdir. Çocukların saygılı davranışlar geliştirebilmeleri, öncelikle çevresinde bulunan kişilerin kendilerine, birbirlerine saygı duymaları gerekir. Çocuklarda da benzer duyguların gelişmesi için öncelikle bir kişilik olarak onlara saygı duyulmalı, görüşlerine önem verilmeli, istekleri dinlenmeli ve iletişim çabaları yanıtız kalmamalıdır.

2. Sorumluluk:

Sorumluluk sahibi olan bireyler, yapması gereken işleri zamanında ve olması gereken biçimde yerine getirmeyi alışkanlık haline getiren kişilerdir. Örneğin, saati geldiğinde karşı gelmeden yatağına gitmesi gibi. Çocuğı sorumluluk duygusunun verilebilmesi için çevresindeki kişilerin de sorumlu ve kararlı davranması, farklı zamanlarda farklı davranışlar sergilememesi gerekir. Bu duygunun gelişmesi, başkalarının da kişiye güven duymasını sağlar.

3. Mutluluk:

Mutluluk, bütün özlemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan haz durumu olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar; iç dünyalarında gülmek, oynamak, eğlenmek, mutlu olmak için gereken altyapıya sahiptirler. Çocukların mutluluklarını sürdürebilmeleri için aileler ve eğitimciler, yaşamın stresli ve mutsuz yanlarına rağmen çocuklara mutlu bir ortam oluşturmalıdırlar. Yorgunluktan neredeyse hiç gülmeyen bir anne, sürekli somurtan bir baba ve çok az espri yapan öğretmenler çocukları mutlu edemezler. Çocuklarda mizah anlayışının gelişmesini de sağlamamız gerekir. İyi bir mizah anlayışının özelliklerine baktığımızda, hayatı onaylayan, kendinden farklı olan görünüşte ve kültürde olan insanları hor görmeyen, olumsuz kelimeler kullanmayan birey davranışları görürüz. Böylece kimsenin duyguları incinmez, kendisine yapılan şakalar onu rahatsız etmez ve hiç kimse kendisini dışlanmış hissetmez.

4. İş birliği:

İş birliği, ortak bir hedefe diğer kişilerle birlikte çalışmak için enerjilerin birleştirilmesi olarak tanımlanır.Çocuklarda iş birliği davranışını geliştirmek için hayatın her alanında onları diğer bireylerle çalışmaya yönlendirmek gerekir.Proje çalışmaları bunun için iyi bir ortam oluşturur.İş birliği yaparak görevlerimizi daha çabuk ve kolayca bitirebiliriz.Böylece arkadaşlarımızla kaliteli zaman geçirmiş oluruz.

5. Sabır:

Sabır sözcüğü, sakince bekleme erdemidir. isteklerimizin karşılanması için zamanını beklemek, gerçekleşen bir olay karşısında sakin davranmak veya olacak olan olayları heyecanlanmadan beklemek olarak açıklanabilir.Çocuğun istediğinin hemen gerçekleşmesi ile ilgili eğilimi vardır.İstediği bir oyuncacı hemen almak, istediği yere hemen götürmek gibi. Sergilediğimiz davranışlar onların sabretmeyi öğrenmesini engeller.

Hayatın üzücü yanlarına karşı sabırlı davranmak ise başka bir erdemdir. Çocuklara yaşamda güzelliklerin olduğu kadar üzücü olayların da olabileceği yaş ve gelişimleri dikkate alınarak açıklanmalıdır.

6. Dürüstlük:

Dürüstlük,doğruyu söylemek,kendi davranışı nedeni ile başkalarını yanıltmamak demektir.Aynı zamanda güven duygusunun da altyapısını oluşturur. Dürüst olmayan kişilere güvenemeyiz. Dürüstlük, cesaretli olmayı gerektirir. Kendi hatalarımızı olduğu gibi söylemek kolay iş değildir.

Doğru konuştuğumuzda ve diğer kişilere adil davrandığımızda dürüstlüğu uygulamış oluruz. Bu durum bizim kendimize olan güvenimizi arttırdığı gibi,başkalarının da bize güvenmesini sağlar.

Çocuklar, toplumsal değerleri çevresindeki birey davranışlarını gözleyerek öğrenirler. Yaşamları içinde de öğrendiklerini kullanmaya başlarlar. Duyguların oluşumunda toplumsal yaşam becerileri, doğru veya yanlış önemli bir yönlendiricidir.

ETKİNLİK

Öğrencilerden yaşadıkları yerleşim yerinin kültür yapısını ve değer yargılarını 10 cümle ile yazmaları istenir. İsimsiz yazılmış olan bu kâğıtlar sınıfta el değiştirir. Kültür yapılarındaki benzer ve farklı özellikler konuşulur.

Süre:15 dakika

UYGULAMA FAALİYETİ

Ruh sağlığı konusunu okuyunuz. Bir anaokuluna giderek çocukların ruhsal özelliklerini gözlemleyiniz. Öğretmenleri ile konuşarak çocukların olumlu ve olumsuz özelliklerini rapor haline getiriniz. Sonuçları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çocuk ruh sağlığı konusunu araştırınız.	➤ Araştırmanızda modülün arkasındaki kaynaklardan ve <i>internetten</i> yararlanabilirsiniz.
➤ Ruh sağlığı yerinde olan bireyin özelliklerini inceleyiniz.	➤ Notlarınızı dikkatlice okuyunuz.
➤ Anaokulunda gördüğünüz çocukları, ruh sağlığı açısından gözlemleyiniz.	➤ Gözlemlerinizi çocuklara fark ettirmeden yapmaya özen gösteriniz.
➤ Gözlediğiniz çocukların ruhsal özelliklerini not alınız. Olumlu ve olumsuz özellikleri ile ilgili bir rapor hazırlayınız.	➤ Çocukların öğretmenlerinden yardım alınız. Gelişim dosyalarını da okuyabilirsiniz.
➤ Raporlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Paylaşımlarınızda akıcı bir Türkçe kullanınız.
➤ Duygusal gelişime etki eden faktörler konusunu okuyunuz.	➤ Notlarınızı dikkatlice okuyunuz.
➤ Sevindirici davranışlara yönelten duyguları araştırınız.	➤ Araştırmanızda modülün arkasındaki kaynaklardan ve <i>internetten</i> yararlanabilirsiniz.
➤ Çeşitli duyguları ifade eden maskeler hazırlayınız.	➤ Maskeleri duyguları vurgulayacak biçimde renklendiriniz
➤ Maskeleri kullanarak drama etkinlikleri hazırlayınız.	➤ Maskedeki duygu durumuna göre drama etkinliği oluşturunuz.
➤ Etkinliklerinizi arkadaşlarınızla birlikte gerçekleştiriniz.	➤ Paylaşımlarınızda akıcı bir Türkçe kullanınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadıklarınız için **Hayır** kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Çocuk ruh sağlığı konusunu araştırdınız mı?		
2. Ruh sağlığı yerinde olan bireyin özelliklerini incelediniz mi?		
3. Anaokulunda gördüğünüz çocukları, ruh sağlığı açısından incelediniz mi?		
4. Araştırmalarınızın ve gözlemlerinizin sonucunda öğrendiğiniz bilgiler doğrultusunda rapor oluşturduunuz mu?		
5. Raporunuzu arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		
6. Duygusal gelişimi etkileyen faktörler konusunu okudunuz mu?		
7. Sevindirici davranışlara yönelten duyguları araştırdınız mı?		
8. Çeşitli duyguları ifade eden maskeler hazırladınız mı?		
9. Maskeleri kullanarak drama etkinlikleri hazırladınız mı?		
10. Etkinliklerinizi arkadaşlarınızla birlikte gerçekleştirdiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Ruh sağlığı iyi olan bir insanın kendisiyle uyumlu olması yeterlidir.
2. () Çocuklar, yetişkinlerin küçük bir örneği değildir.
3. () Ruh sağlığı iyi olan bir insanın gelecekle ilgili olumlu beklentileri vardır.
4. () Çocuk, kişiliğinin temelini oluşturan ilk ruhsal yapıyı 0-6 yaşlarında oluşturmaktadır.
5. () Çocuk dünyaya geldiğinde çocukla anne arasındaki ilişkinin çocuğun gelişiminde rolü büyüktür.
6. () Kişinin kendi kendisiyle uyumlu olması; gereksiz ve uzun süren kaygılardan, kuruntu ve kuşkulardan uzak olmasına bağlıdır.
7. () Ruh sağlığı yerinde olan bir kişi, çevresindekilerle iyi ilişkiler kurup bu ilişkileri devam ettirebilmelidir.
8. () Sevgi ve saygı olmasa da insanlarla iş birliği yapmak, ruh sağlığının iyi olması için yeterlidir.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

9. Çocuklar hangi yaşta dünyayı ben merkezci bakış açısı ile görürler?
A) 1 yaş
B) 2 yaş
C) 2,5 yaş
D) 3 yaş
10. Aşağıdakilerden hangisi yasaklayıcı ve savunucu davranışlara yönelten duygulardandır?
A) Hüzün
B) Öfke
C) Nefret
D) Korku
11. Çocuğa karşı denetim ve sınırlama yoktur, otorite sağlayamazlar.' ifadesinde hangi anne-baba tutumları anlatılmaktadır?
A) Mükemmeliyetçi tutum
B) Otoriter ve reddedici tutum
C) Tutarsız anne baba tutumu
D) Aşırı koruyucu tutum
12. Kardeşlerin birbirleri ile yaşadığı iletişimdeki uyumsuzluklar, en çok hangi nedene bağlıdır?
A) Kardeş sayısının çokluğu
B) Yaş farkı
C) Aile içi iletişim
D) Cinsiyet farkı

13. Okuldaki başarının çocuğa ait nedenlerden dolayı olumsuz etkilenmesinin nedenini belirten ifade hangisidir?
A) Öğrenme güçlüğü
B) Ödül ve ceza
C) Kardeş sayısı
D) Çevre
14. Öğretmen, çocukların başarılarını arttırmada hangi yöntemi kullanmamalıdır?
A) Ders dışı etkinliklere zaman ayırmak
B) Başarılı çocuklarla ilgilenmek
C) Sınıf içi düzeni sağlamak
D) Tutarlı davranmak
15. Toplumsal ilişkilerin sınıflandırılmasında, öğretmenin sınıftaki öğrencilerle iletişimi, hangi tür ilişkinin ifadesidir?
A) Birey-Birey ilişkisi
B) Birey-Grup ilişkisi
C) Grup-Grup ilişkisi
D) Aile-Birey ilişkisi
16. Toplumdaki sosyal etki sonucu bireyde hangi davranış meydana gelir?
A) Kaçma davranışı
B) Sakınma davranışı
C) Konuşma davranışı
D) Uyma davranışı
17. Aşağıdakilerden hangisi değer yargılarından **değildir**?
A) Sorumluluk
B) Mutluluk
C) Saygı
D) Özgüven
18. Aşağıdakilerden hangisi toplumdaki sosyal kontrolü sağlayan kültürel faktörlerden **değildir**?
A) Adetler
B) Gelenekler
C) Başarı
D) Örfler

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında davranış bozukluklarını kavrayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Davranış bozukluklarına neden olan etmenler hakkında araştırma yapınız.
- Aile ilişkilerindeki farklılıkları gözlemleyiniz. Gözlemlerinizi not alınız
- Okuldaki çocukların duygusal sorunlar yaşamasına neden olan etmenleri gözlemleyiniz ve not alınız
- Yaşadığı çevrede çocukların uyum sorunlarını gözlemleyerek not alınız.

2. DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI

2.1. Davranışların Oluşması

Davranış, içten ya da dıştan gelen etkilere gösterdiğimiz tepkilerdir. Düşüncelerle, kelimelerle ve hareketlerle olaylara ya da kişilere tepkilerimizi gösteririz.

Fizyolojik, duygusal ve sosyal ihtiyaçlar bireyde iç ya da dış etmenleri oluşturur. Bu ihtiyaçlara karşı bireye verilen tepkiler de duygu oluşumlarına neden olur. Olumlu duygu birikimleri varsa, olumlu davranışlar, aksi durumunda olumsuz davranışlar gelişir. Fizyolojik ihtiyaçların karşılanması, yaşamsal önem taşır. Sosyal ihtiyaçların karşılanması ise zaman içinde meydana gelir. Sosyal ihtiyaçlardan bazıları şöyle sıralanabilir: Bağlılık ihtiyacı, sevilme ihtiyacı, özgürlük ve özerklik ihtiyacı, hazzı varma, elemden kaçma ihtiyacı vb. Bu ve benzeri ihtiyaçların ne kadarının karşılandığı çok önemlidir. Çocukluk döneminde ihtiyaçların karşılanmasındaki yetersizlik, uyum sorunlarına, sorunlar çözülmediği durumlarda da davranış problemlerine neden olabilir.

Uyum, bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi benliği ile içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürebilmesidir. Çocuğun çeşitli nedenlerle engellenmesi çevresiyle olan ilişkilerini bozar ve uyumsuz davranışlar sergilemeye başlar.

Ruhsal uyumsuzlukların büyük bir çoğunluğu, çocukluk çağından gelmektedir. Bu nedenle, çocuğun ailesi ve çevresi ile ele alınması gerekmektedir

Ruhsal belirtiler, tek başlarına çocuğun uyumsuz ve dengesiz olduğunu göstermezler. Uyumsuz davranış gösteren çocuklarda genel olarak ve bazı davranışlar gözlenir:

Sinirlidirler, huysuz ve rahatsızdırlar. Tırnak yeme, parmak emme gibi davranışlar gösterirler. Otoriteye karşı gelirler ve zorbalık yaparlar. Çalma davranışları vardır ve sürekli yalan söylerler. Motivasyonları düşüktür ve devamlı gerilim içindedirler. Okul devamsızlıkları vardır ve evden kaçma eğilimindedirler. Şüpheli ve endişelidirler.

Çocuğun davranışlarının uyumsuz olduğunu söyleyebilmemiz için, saydığımız bu belirtilerin birkaç tanesini en az 6 ay süreyle göstermesi beklenir. Bunun yanı sıra çocuğun gelişim dönemine de dikkat edilmelidir. Örneğin, 4 ile 5 yaşına kadar çocukların gece işemeleri normaldir. Hatta okul çağında bile ara sıra işeme normal sayılabilir. Çünkü yatağa işeme davranışı, tek başına uyumsuzluk belirtisi değildir. Bu belirtinin sıklığı ve eşlik eden davranışların yoğunluğu önemlidir.

Çocuklar kişiliklerini, birçok sorunu çözümlenip engelleri aşarak geliştirirler. Çözümlediği her sorun, aşabildiği her engel onu güçlendirir ve ruh sağlığını korur. Kendi sorunlarına çözümler üreten çocuklar anne-babalarının koruyuculuğuna da daha az ihtiyaç duyarlar.

Çocuk kendi sorunlarını çözemediğinde içsel çatışmaya girer ve bu sorunları davranışlarına aktarmaya başlar. Bu durumda hırçınlık, saldırganlık, hırsızlık, yalancılık ve inatçılık gibi davranış bozuklukları ortaya çıkar.

2.2. Davranış Bozukluklarının Nedenleri

Bir çocuğun davranışının bozuk sayılabilmesi için dönem özellikleri, davranışla ilgili yoğunluk ve davranışı ne kadar sıklıkla yaptığı gözlemlenmelidir. Ayrıca ailenin ve toplumun cinsel rol beklentileri de davranış bozukluklarına neden olabilir. Örneğin, kızların daha sakin ve sevecen olması beklenirken, erkek çocuklardan daha hareketli ve güce dayalı davranışlar göstermeleri beklenir.

Çocuklarda görülen uyum ve davranış bozukluklarından bazıları şöyle sıralanabilir: altını ıslatma ve dışkı kaçırmaya, psikolojik kökenli kekemelik, parmak emme, tırnak yeme, karşıt gelme, fobiler ve korkular, yeme bozuklukları ve iştahsızlık, uyku bozuklukları, mastürbasyon, içe kapanıklık, çalma, yalan söyleme, aşırı hareketlilik, saldırganlık, saç yolma, uyurgezerlik, bağımlılık ve aşırı inatçılık vb.

Genel olarak davranış bozuklukları, iç ve dış çatışmalardan kaynaklanan uyum sorunlarının giderilememesi sonunda ortaya çıkar. Süreç içinde yaşadığı ortamda ailenin ve çevrenin çocuğa karşı gösterdiği davranışlar, çocuğun beklentileri ve yaşadığı travmalar nedeni ile dikkat çekmek, intikam almak, yetersizliklerini gizlemek ve anne babaya karşı güç kazanma isteği gibi duygusal dalgalanmalar meydana gelebilir.

Çocuklarda sıkça görülen davranış bozukluklarını saldırganlık, hırsızlık, yalan söyleme, küfür etme, tikler, okul korkusu, dışkı kaçıрма, altını ıslatma, tırnak yeme, parmak emme, inatçılık, dikkat eksikliği ve hiperaktivite olarak sıralamak mümkündür.

➤ **Saldırganlık**

Saldırganlık; çocuğun genellikle kendi akranlarına ve başkalarına vurması, ısırması, tekmelemesi, eşyaları fırlatması ve tükürmesi gibi zarar vermeyi hedefleyen davranışlarda bulunmasıdır. Saldırganlık çocuklarda belli dönemlerde normal bir tepki biçimi olarak kabul edilebilir.

Saldırgan Davranışların Nedenleri:

- Saldırgan davranışların yetişkinler tarafından ödüllendirilmesi ve pekiştirilmesi, bu davranışları ortaya çıkaran en önemli iki nedendir. Bu durum genellikle geleneksel kültürde çok görülür. Geleneksel kültürde erkek çocuğun saldırganlığı onaylanır. (Örneğin; Kavga eden çocuğa ailesi tarafından “afetin” veya “Seni döveni sen de döveceksin.” denmesi gibi)
- Çocuğun yetişkinlerden gerekli anlayışı, sevgiyi ve kabulü görmemesi
- Televizyon ve bilgisayar oyunları, kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisi
- Ana-babanın aşırı otoriter ve baskıcı tutumları, buna bağlı olarak yaşanan iletişim problemleri
- Çocuğun ana-babasından dayak yemesi
- Biyolojik olarak çocuğun beyin zarı iltihabı, beyin zedelenmesi gibi fizyolojik sorunlar yaşaması

➤ **Çalma**

Çalma, çocuğun kendine ait olmayan bir eşyayı, bir nesneyi izinsiz olarak alıp ona sahip olmasıdır. 3-4 yaşındaki bir çocuğun başkasına ait bir oyuncacı almasının çalma olup olmadığına karar vermek için çocuğun bulunduğu dönem özelliklerini iyi bilmek gerekmektedir. Çalma davranışı okul çağlarında sıkça görülür. Önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bir çocukta 10 yaşından sonra da çalma davranışı devam ederse bu önemli bir problemin göstergesidir ve mutlaka bir uzmana başvurulmalıdır.

Nedenleri:

- Çocuğun temel ihtiyaçların önemsenmemesi ve karşılanmaması
- Çocuğun sevgi, ilgi ve anlayıştan mahrum olması. Örneğin; çocuk, anne-babasının
- İlgisini çekmek için çalabilir. Yapılan araştırmalarda, çalma davranışında bulunan
- Çocukların, ailelerinin genellikle alkolik ya da suçlu ana-babalar olduğu belirlenmiştir.
- Çocukta sahip olma düşüncesinin gelişmemiş olması

- Çocuğun başkasına duyduğu kızgınlığı ifade etmek veya intikam almak istemesi
- Örneğin; anne ve babasına kızgın bir çocuğun, onlardan intikam almak için bir şey çalarak ailesini zor duruma düşürmek ve üzme istemesi
- Anne ve babanın çocuğun yaptığı bu davranış karşısında tepkisiz kalması veya bu durumdan zevk alması. Bu durum çocuğu cesaretlendirir ve çocuk çalmaya devam eder.
- Çocuğun özdeşleşmek için kendine kötü bir örnek seçmiş olması
- Çocuğun çalma davranışını anne-baba ile hesaplaşmasının bir yolu olarak görmesi
- Yeni doğan kardeşe duyulan kıskançlık veya öfke

➤ **Yalan**

Yaşantımızda yalanı hiç sevmediğimizden ve yalanın ne kadar kötü olduğundan bahsederiz. Ancak bazen karşımızdaki insanları kırmamak, bazen başkalarının hayranlığını kazanmak bazen de kendimizi savunmak için birşekilde yalan söyleyebiliriz.

Genel olarak yalan, başkalarını kandırmak ya da yanıltmak amacıyla söylenen sözlerdir. Çocuklarda 7 yaşından önce söylenenler yalan olarak kabul edilmez. Çünkü bu yaş dönemindeki çocukların inanılmaz bir hayal dünyaları vardır ve gerçeğe gerçek olmayanı ayırt edemezler. Anlattıkları şeyler bazı ebeveynler tarafından yalan kabul edilir. Hâlbuki çocukların söyledikleri ve anlattıkları kandırma ve yanıltma amacı taşımaz.

Nedenleri:

- Baskıcı ve otoriter anne-baba tutumları
- Anne-babanın olumsuz model olması
- Ailenin, çocuğa üstesinden gelemeyeceği sorumluluklar yüklemesi
- Aile kurallarının çok katı olması
- Çocuğa şiddet uygulanması
- Ailenin çocukla olan iletişiminin bozuk olması
- Çocuğun sık sık eleştirilmesi ve başkalarıyla kıyaslanması
- Çocuğun mükemmelliğe zorlanması

Çocuğun başkalarının hayranlığını kazanmak istemesi (Arabaları olmadığı hâlde arkadaşlarına arabalarının olduğunu söylemesi gibi), bazen de çocuğun özlemlerini dile getirmek istemesi (Babası ölen bir çocuğun babasının seyahate çıktığını söylemesi gibi).Çocuğa aşırı karışıldığı ve baskı yapıldığı zaman çocuk yalan söyleyebilir. Toplum içinde çok heyecanlanan bir çocuk, bildiği bir şiiire bilmiyorum diyerek yalana başvurabilir.

➤ **Küfür**

İnsanların genellikle kızgınlık, öfke veya engellenmelerle karşılaştıklarında kullandıkları kötü kelimelere denir. Küfür, bazen insanlara beddua kelimeleri, bazen cinsel içerikli kelimeler, bazen kişinin zekâsıyla ya da hayvan isimlerini içeren kelimeler kullanılarak yapılır.

Nedenleri:

- Anne-baba veya etrafındaki yetişkinleri model alması
- Yetişkinlerin ilgisini çekme isteği
- Büyüdüğünü ispat etme çabası
- Kızgınlık ve öfke durumlarında küfür eden akranları arasında kabul görme isteği

➤ **Tikler**

Tikler, vücuttaki herhangi bir kas grubunda yinelenen, istem dışı yapılan hareketlere denir. Genellikle iç gerginliğin dışa vurumudur.

Çeşitleri:

- Göz kırpmak
- Kaş oynatmak
- Tuhaf sesler çıkartmak
- Geniz ve gırtlak temizleme hareketleri
- Ağız ve dudak hareketleri
- Boyun ve omuz hareketleri
- Burun çekmek ve burun kanatlarını oynatmak
- Hızlı hızlı nefes almak veya nefes tutmak
- armak çıtlatmak
- Baş oynatmak, baş sallamak gibi daha birçok tik vardır.

Bazı çocuklarda bunlardan bir tanesi varken başka bir çocukta birden fazlası bir arada görülebilmektedir.

Nedenleri:

- Çocuğun yeterli ilgi ve sevgi görmemesi
- Çocuktan, bulunduğu gelişim döneminin üzerinde davranışların beklenmesi
- Çocuğun anne-baba tarafından sürekli horlanması ve aşağılanması
- Aile içi iletişimin bozuk olması
- Çocuğun başkasını taklit etmesi
- Çocuğun küçük yaşlardan itibaren yoğun korku, kaygı, tedirginlik yaşamış olması

➤ **Dışkı Kaçırma**

Çocuklarda görülen dışkı bozukluklarıdır. Çocuğun büyük dışkısını altına kaçırmasıdır. Erkeklerde daha sık görülür.

Nedenleri:

- Çocuktaki fizyolojik bozukluklar (Bağırsak işlevlerinde)
- Çocuğun doğru tuvalet eğitimi almamış olması
- Anne-babanın özellikle annenin aşırı titiz davranması. Buna bağlı olarak çocuğa baskı uygulaması
- Psikolojik faktörler (Yeni bir kardeşin doğması gibi)

➤ **Altını Islatma**

Çocuklarda görülen altını ıslatma bozukluğudur. Erkek çocuklarda daha sık görülür. Birinci evrede çocuk doğduğu andan itibaren hiç kuru kalmamıştır. İkinci evrede ise çocuk en az bir yıl kuru kaldıktan sonra tekrar yapmaya başlamıştır. 5 yaşına kadar sorun olarak kabul edilmez. Yalnız gece altını ıslatanlar, yalnız gündüz altını ıslatanlar, hem gece hem gündüz altını ıslatanlar, ara sıra altını ıslatanlar olmak üzere dört şekilde görülebilir.

Nedenleri:

- Kalıtsal (Genellikle %75 kalıtsal olduğu bilinmektedir.)
- Organik bozukluklar (Mesane kapasitesinin yeterli olmaması, ağır uyku, böbrek ve bağırsak bozuklukları gibi)
- Psikolojik faktörler (Kaygının bilinçdışı ifade edilmesi)
- Travmatik yaşantılar
- Çocuğun sık sık ıslatması
- Yanlış ve baskıcı tuvalet eğitimi verilmesi. Örneğin; anne-babanın çocuğu zamanında tuvalete götürmemesi ve çocuk altına yaptığında dövülmesi, korkutulması gibi.

➤ **Tırnak Yeme**

Tırnak yeme alışkanlığı psikolojik kökenlidir. Kendini gergin, sıkıntılı ve öfkeli hisseden çocuğun bunları dışı vurumu olarak kabul edilir. Kişilik olarak hassas ve sinirli çocuklarda daha sık görülür. Ergenlik döneminde artabilir. Bunun nedeni ergenlik döneminden kaynaklanan gerginlik ve bu dönemde ergen için önemli olan çevre tarafından kabul ve onay görme çabasıdır.

Nedenleri:

- Çocuğun kendisini güvende hissetmemesi
- Baskıcı, cezalandırıcı anne-baba tutumları

- Ailede başka tırnak yiyenin olması
- Ev veya okul ortamındaki gerilim
- Çocuğun ihtiyacı olan güven ve sevgiyi alamaması
- Çocuğun korku, stres, öfke ve heyecan durumlarına maruz kalması

➤ **Kekemelik**

Kekemelik, yaşına ve lehçesine uygun gelişimsel olarak çıkartması beklenen konuşma seslerini çıkartamaması, konuşmanın olağan akıcılığında ve zamanlama örüntüsünde bozukluk olması durumudur.

4-5 yaşlarına kadar normal olarak kabul edilir. Erkek çocuklarında daha yaygındır. Organik veya psikolojik kökenli olabilir.

Genellikle cümlenin ilk kelimesinde, uzun ve sessiz harfle başlayan kelimelerin söylenmesinde, sessiz harfle başlayan kelimelerden sesli harfle başlayan kelimelere geçişte zorluk yaşarlar. Şiir okurken veya şarkı söylerken kekeleyemezler.

Kekemeliğin Ortaya Çıktığı Durumlar:

- Kaygı, korku ve stres yaratan durumlarda
- Ailede kekemelik olan durumlarda
- Aşırı baskı gördüğünde ve eleştirildiğinde, aşağılandığında
- Travmatik yaşantılarda. Örneğin; depresyon, boşanma, ölüm, kaza, şiddet vb.
- Düzgün konuşması konusunda baskı yapıldığında
- Gelişim döneminin üzerinde sorumluluk ve olgunluk beklendiğinde kekemelik ortaya çıkabilir.

➤ **Parmak Emme**

Çocuklar parmak emmeyi daha ana rahmindeyken öğrenirler. Yeni doğan bebeklerin tümünde de görmek mümkündür. Zararsız bir davranıştır. Kızlarda daha sık görülen bu davranış 3-4 yaşlarına kadar normaldir.

Nedenleri:

- Yeni doğan bebek yaşamını sürdürebilmek için
- Bebeklikte kendini ve çevresini tanıma ihtiyacından dolayı
- Sıkılgan ve utangaç çocuklar zor durumlarla karşılaştıklarında
- Çocuklar diş çıkarma döneminde
- Bazı çocuklar ise uykuya dalarken parmak emerler

➤ İnatçılık

Anne-babaların en çok dile getirdikleri problemlerden biridir inatçılık. Çünkü her yaş döneminde görülür. 2-3 yaşları ilk görülmeye başlandığı dönemdir. Ergenlikte de ortaya çıkar. Kendilerini tanımaya ve kabul ettirmeye başlamaları ve bunun yanı sıra keşfetme merakları bu inatlaşmaları tetikler. Çocuklar sadece anne-babalarıyla değil çevresindeki diğer insanlarla da inatlaşmaya girebilir.

Nedenleri:

- Anne ve babanın çocuğa karşı tutarsız davranması. Örneğin, annenin “evet” dediği bir konuda babanın “hayır” demesi
- Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının zamanında karşılanmaması
- Çocuğa ihtiyacı olan bağımsızlık duygusunun verilmemesi
- Çocuğa karşı şiddet ve aşırı ceza kullanılması
- Çocuğun istekleriyle anne-babanın isteklerinin çelişmesi (Ergenlik dönemindeki bir gencin haftasonu okul gezisine gitmek istemesi. Ailesinin ise oturup derslerine çalışmasını istemesi gibi)

➤ Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite, beraberinde öğrenme güçlüğü de gösterebilen bir davranış sorunudur. Bir kişide DEHB olduğunu söyleyebilmek için dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik ve dürtüsellik belirtilerinin 7 yaşından önce ve birden fazla ortamda (okul-ev) görülmesi, sürekli olması ve kişinin yaşamını etkilemesi gerekir. Tüm çocukların %3'ünde görülür. Erkeklerde daha sık rastlanır. Ergenlik döneminde belirtilerde azalma olur fakat tamamen yok olmaz.

Çocuklarda görülen bu davranış sorunlarının giderilmesinde aileye verilecek önerileri şöyle sıralayabiliriz:

- **Karşılıklı saygı:** Azarlamak, bağırarak, vurmamak, susturmak, tutarsız davranmak çocuğa saygısızlığın göstergesidir. Her ana-baba çocuklarına saygı göstermeyi öğrenmelidir. Her çocuk ayrı bir birey olarak ele alınıp fikirleri sorulmalı ve fikirlerine saygı gösterilmelidir.
- **Çocuğa zaman ayırmak:** Çocukla ilgilenmek, onlara zaman ayırmak gerekir. Birlikte geçirilecek zaman nicelik değil, nitelik olarak önemlidir. Birlikte çocuğun hoşlanacağı etkinlikler yapılabilir.
- **Cesaretlendirme:** Anne-baba, çocuğun kendine güvenmesini istiyorsa önce çocuğa güvenmelidir. Çocuğun çabalarını övmeli ve onu yüreklendirmelidir. Cesaretlendirme, çocuğun kendini değerli görmesi için çok önemlidir; çocuğu olduğu gibi kabul edip kendi olduğu için değer vermedir.

- **Sevgiyi anlatmak:** Çocuğun kendini güvenli hissedebilmesi için en azından sevildiğini bilmesi ve sevmesi gerekir.

2.3. Alınacak Önlemler

Çeşitli yaklaşımlara göre ifade edildiği gibi her uyum sorunu davranış problemi değildir. Devamlı yapılan yanlış uygulamalar, ağır ruhsal çöküntüler, ihmal, şiddet ve biyolojik nedenler kalıcı ruhsal sorunlara ve davranış problemlerine neden olabilir.

Gözlenebilir belirtilerinden bazıları şöyle sıralanabilir: Beden ve zihin gelişimi düzensizdir, anlamsız ve yersiz sözler mırıldanır, televizyondan duyduğu reklam tekerlemelerini durmadan söyler, sık sık konu değiştirir, geçişler bağlantısızdır; çağrışımları bozuk, düşünceleri mantık kurallarına aykırıdır, olağan dışı korkuları vardır, yalnız kalmaktan hoşlanırlar ve iç dünyalarında yaşarlar.

Bu ve benzeri belirtiler varsa en kısa zamanda ruh hekiminden yardım alınmalıdır. Zamanla geçer mantığı yanlıştır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Davranışların oluşumu ve davranış bozuklukları konusunu okuyunuz. Davranış bozukluğuna neden olan etmenleri araştırınız. Çeşitli duyguları ifade eden maskeler hazırlayınız. Bu maskeleri kullanarak sınıfta arkadaşlarınızla birlikte drama uygulaması gerçekleştiriniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Davranışların oluşumu ve davranış bozuklukları konusunu okuyunuz.	➤ Notlarınızı dikkatlice okuyunuz.
➤ Davranış bozukluklarına neden olan etmenleri araştırınız.	➤ Araştırmanızda modülün arkasındaki kaynaklardan ve <i>internetten</i>
➤ Çeşitli duyguları ifade eden maskeler hazırlayınız.	➤ Maskeleri; duyguları vurgulayacak biçimde renklendiriniz
➤ Maskeleri kullanarak drama etkinlikleri hazırlayınız.	➤ Maskedeki duygu durumuna göre drama etkinliği oluşturunuz.
➤ Etkinliklerinizi arkadaşlarınızla birlikte gerçekleştiriniz.	➤ Paylaşımınızda akıcı bir Türkçe kullanınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri ‘Evet’, kazanamadığınız becerileri ‘Hayır’ kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Davranışların oluşumu ve davranış bozuklukları konusunu okudunuz mu?		
2. Davranış bozukluklarına neden olan etmenleri araştırdınız mı?		
3. Çeşitli duyguları ifade eden maskeler hazırladınız mı?		
4. Maskeleri kullanarak drama etkinlikleri hazırladınız mı?		
5. Etkinliklerinizi arkadaşlarınızla birlikte gerçekleştirdiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı birdaha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme” ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () İçten ya da dıştan gelen etkilere gösterilen tepkilere, ihtiyaç denir.
2. () Bireyin kendi benliği ve çevresi ile dengeli ilişki kurmasına, uyum denir.
3. () Ruhsal uyumsuzlukların birçoğu, çocukluk çağından gelmektedir.
4. () Davranış bozuklukları yaşa göre değişmez.
5. () Davranış bozukluklarının nedenlerinden biri, dikkat çekmektir.
6. () Çocuğun yetişkinlerden gerekli sevgiyi görmemesi, saldırganlık nedenlerindedir.
7. () Yalan söyleme bir davranış bozukluğudur.
8. () Küfür etmenin en önemli nedenlerinden biri, çocuğun mükemmelliğe zorlanmasıdır.
9. () Altını ıslatma genellikle psikolojiktir.
10. () Ailenin çocuğa nitelikli zaman ayırması davranış sorunlarını azaltır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevapların hepsi doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Kalıtım yoluyla anne ve babadan çocuklara geçen özelliklerden bazıları çekiniktir.
2. () İnsan yaşamının normal sürmesi için hipofiz bezinin dengeli çalışması gerekir.
3. () Cinsel salgı bezleri bebeklikte çalışmaya başlar.
4. () Çevre kavramı içine insan davranışlarını etkileyen, genetik olmayan tüm etmenler girer.
5. () Mizaç, insanın duygusal özellikleridir.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

6. Aşağıdaki hangisi böbrek üstü salgı bezleriyle ilgili **değildir**?
A) Salgılarına adrenalın adı verilir.
B) Büyümeyi, kan basıncını ve kan dolaşımını düzenler.
C) Aşırı çalışması kan damarlarının daralmasına neden olur.
D) Az çalışması cüceliğe neden olur.
7. Aşağıdakilerden hangisi kişiliği etkileyen fiziki çevreyle ilgilidir?
A) Salgı bezleri
B) Hastalık ve travmalar
C) Yaşanılan yer, beslenme, giyim
D) Anne-çocuk arasındaki duygusal ilişki
8. Diğer salgı bezlerinin gelişip görevlerini yerine getirmesinde etkin olan salgı bezi aşağıdakilerden hangisidir?
A) Hipofiz bezi
B) Böbrek üstü bezi
C) Tiroit bezi
D) Cinsiyet salgı bezi
9. Aşağıdakilerden hangisi ruh sağlığı yerinde olan bir kişide görülen özelliklerden **değildir**?
A) Gelecek ile ilgili beklentileri vardır.
B) Ailesi ve çevresiyle uyumludur.
C) Kendisine güven duygusu vardır.
D) Çevresine güven duygusu gelişmemiştir.

10. Kişiliği etkileyen etmenler aşağıdakilerin hangisinde tam verilmiştir?
A) Kalıtım, iç salgı bezleri, çevre
B) Aile ve kalıtım
C) Kalıtım ve salgı bezleri
D) Ekonomik durum ve çevre
11. Çocukta sağlıklı bir disiplin anlayışının yerleşmesi için hangi duygunun gelişmiş olması gerekir?
A) Güven
B) Korku
C) Bağımlılık
D) İç denetim
12. Aşağıdakilerden hangisi kardeşler arasındaki ilişkilerde rol oynayan en önemli etkendir?
A) Çocukların eğitim düzeyi
B) Ailenin ekonomik düzeyi
C) Çocukları yaşı
D) Anne baba tutumları
13. Hangisi asosyal çocuk davranışlarından biridir?
A) Parmak emme
B) Korku
C) Tırnak yeme
D) Suça yönelme
14. Parmak emme, altını ıslatma, dışkı kaçırmaya gibi belirtiler, aşağıdaki davranış bozukluklarından hangisine dahildir?
A) Davranış bozukluğu
B) Duygusal bozukluk
C) Alışkanlık bozuklukları
D) Ağır ruhsal bozukluklar
15. Anne babasının baskısından bunalan ancak onlara karşı çıkmayan bir çocuğun öğretmenine veya diğer yetişkinlere düşmanca davranması hangi savunma mekanizmasına örnek oluşturur?
A) Yer değiştirme
B) Özdeşim
C) Karşıt tepkiler kurma
D) Yansıtma

16. Eşini kaybeden bir kadın o sanki hiç ölmemiş gibi davranması durumunda hangi mekanizmayı kullanmış olur?
A) Yadsıma
B) Özdeşim
C) Yüceltme
D) Akla uydurma
17. Yüzme bilmeyen bir kişinin denizden hoşlanmadığını söylemesi, hangi mekanizmanın devrede olduğunu gösterir?
A) Yer değiştirme
B) Akla uydurma
C) Yüceltme
D) Yansıtma
18. Hangisi çocuklarda görülen tikler grubuna girmez?
A) Ağız ve dudak hareketleri
B) Baş ve omuz hareketleri
C) Çeşitli sesler çıkartmak
D) Sallanma
19. Yanlış verilen bir ceza çocukta hangi sorunların oluşumuna neden olur?
A) Aşağılık duygusu
B) Saldırgan davranışlar
C) Silik kişilik yapısı
D) Hepsi
20. Aşağıdakilerden hangisi sosyal koşullardan en az etkilenir?
A) Saygı görme
B) Sevme-sevilme
C) Başarılı olma
D) Sıcak ve soğuktan korunma

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz. Doğru cevap sayısına göre kendinizi değerlendiriniz. Öğrenme faaliyeti ve ölçme değerlendirme bölümlerinde istenen çalışmalarını başarı ile tamamladıysanız öğretmeninizle iletişim kurarak diğer modüle geçiniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	Yanlış
2	Yanlış
3	Doğru
4	Doğru
5	Doğru
6	Doğru
7	Doğru
8	Yanlış
9	B
10	A
11	D
12	C
13	A
14	B
15	B
16	C
17	D
18	C

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	Yanlış
2	Doğru
3	Doğru
4	Yanlış
5	Doğru
6	Yanlış
7	Doğru
8	Yanlış
9	Yanlış
10	Doğru

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Yanlış
4	Doğru
5	Doğru
6	D
7	D
8	D
9	D
10	D
11	D
12	D
13	D
14	C
15	A
16	A
17	B
18	D
19	D
20	D

KAYNAKÇA

- BAYMUR Feriha, **Genel Psikoloji**, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İstanbul, 1973.
- KIRKINCIOĞLU Meliha, **Çocuk Ruh Sağlığı**, Ya-Pa Yayınları, İstanbul, 1984.
- NAZİK Behire, **Çocuk Ruh Sağlığı**, Altın Kitaplar Yayınevi, 1982.
- NAVARO Leyla, “**Beni Duyuyor musun?**”, İstanbul, 1983.
- YÖRÜKOĞLU Atalay, **Çocuk Ruh Sağlığı**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1984.
- BİLGİN AYDIN, N.Hülya, **Çocuk Ruh Sağlığı**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2003.
- UYANIK BALAT, Gülден, Okul **Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi**, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006.
- BAŞARAN İbrahim ETHEM, **Eğitim Psikolojisi**, Bilim Yayınları, Ankara, 1978.
- MORGAN T. CLIFFORD, **Psikolojiye Giriş**, Meteksan Yayınları, Ankara, 1980.
- YAVUZER Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, Altın Kitaplar, Ankara, 1984.
- BİLEN Mürüvvet, **Sağlıklı İnsan İlişkileri**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1983.
- YÖRÜKOĞLU Atalay, **Aile ve Çocuk**, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara, 1983.
- BİNBAŞIOĞLU Cavit, **Öğrenme Psikolojisi**, Bilim Yayınları, Ankara, 1984.